

รายงานผลงานเรื่องเต็มการทดลองที่สิ้นสุดปีงบประมาณ 2558

1. ชุดโครงการวิจัย วิจัยและพัฒนามังคุด
2. โครงการวิจัย วิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมังคุดคุณภาพ
กิจกรรม วิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการจัดการด้านเขตกรรมอารักขาพืชในการผลิตมังคุดคุณภาพ
3. ชื่อการทดลอง การศึกษาความหลากหลายทางพันธุกรรมของมังคุดในภาคตะวันออก
4. คณะผู้ดำเนินงาน
หัวหน้าการทดลอง นางสาววิริญา เต็มปีติกุล สังกัด ศูนย์วิจัยพืชสวนจันทบุรี
ผู้ร่วมงาน นายสมบัติ ตงเต้า สังกัด ศูนย์วิจัยพืชสวนจันทบุรี
นายธีรวุฒิ ชุตินันท์กุล สังกัด ศูนย์วิจัยพืชสวนจันทบุรี
นางชมภู จันทิ สังกัด ศูนย์วิจัยพืชสวนจันทบุรี
นางสาวอรวิณิณี ชูศรี สังกัด ศูนย์วิจัยพืชสวนจันทบุรี

5. บทคัดย่อ

การศึกษาคความหลากหลายทางพันธุกรรมของมังคุดในภาคตะวันออก ได้ดำเนินสุ่มสัมภาษณ์เกษตรกร GAP ในจังหวัดจันทบุรี 7 อำเภอ ได้แก่ อำเภอขลุง, อำเภอศิขณภูมิ, อำเภอท่าใหม่, อำเภอโป่งน้ำร้อน, อำเภอมะขาม, อำเภอเมือง และอำเภอแหลมสิงห์ ใน 3 อำเภอของจังหวัดตราด ได้แก่ อำเภอเขาสมิง, อำเภอบ่อไร่ และอำเภอเมือง รวมทั้งอำเภอเมือง จังหวัดระยอง รวมทั้งสิ้น 514 ราย พบต้นมังคุดที่มีลักษณะแตกต่างจากต้นปกติใน 9 ลักษณะคือ คือ 1. พญามังคุด (มังคุดที่แตกกิ่งแขนงฉัตรละ 3 กิ่ง) จำนวน 90 ต้น ในจังหวัดจันทบุรี 68 ต้น และจังหวัดตราด 22 ต้น 2. แตกกิ่งเป็นกระจุก ข้อนสั้น ใบบิด 1 ต้น 3. ใบมีรูปทรงยาวเรียว ผลมีขนาดเล็ก มีเมล็ด 2 ต้น 4. ใบมีรูปทรงยาวเรียว ปลายใบบิด ผลมีขนาดเล็ก ไม่มีเมล็ด 4 ต้น 5. ใบกว้าง ผลมีขนาดเล็ก มีเมล็ด 2 ต้น 6. แผ่นใบเป็นคลื่น ผลมีขนาดเล็ก เมล็ดลีบ 1 ต้น 7. ขอบใบเป็นคลื่น ปลายใบแหลมเรียว ขนาดผลและเมล็ดเล็ก 1 ต้น 8. ใบปกติ ผลมีขนาดเล็ก เมล็ดลีบ 6 ต้น 9. ใบต่างในลักษณะต่างๆ จำนวน 8 ต้น รวมทั้งหมด 115 ต้น

6. คำนำ

ประเทศไทยจัดได้ว่าเป็นประเทศที่มีการผลิตและส่งออกมังคุดรายใหญ่ของโลก ทั้งในรูปของผลสด และแช่แข็ง ประเทศที่นำเข้ามังคุดสดจากประเทศไทยได้แก่ ฮองกง ไต้หวัน จีน ลาว ออสเตรเลีย ฟิจิ เวียดนาม เนเธอร์แลนด์ และแคนาดา ส่วนมังคุดแช่แข็ง ประเทศไทยส่งออกให้กับประเทศญี่ปุ่น อเมริกา ไต้หวัน นิวซีแลนด์ เกาหลี สิงคโปร์ และแคนาดา (สำนักงานเศรษฐกิจเกษตร, 2556) แต่เกษตรกรไม่สามารถผลิตมังคุดที่มีคุณภาพในปริมาณที่เพียงพอกับความต้องการของตลาดได้ เนื่องจากผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้มักพบกับปัญหาด้านอาการเนื้อแก้ว ใยไหมรวมระหว่าง 21.76-48.43% ของผลผลิตทั้งหมด (ชมภู และคณะ, 2552)

มังคุดเป็นไม้ผลยืนต้น มีถิ่นกำเนิดในคาบสมุทรมลายู มีจำนวนโครโมโซม $2n=96$ มีลักษณะทรงต้น แข็งแรงไม่มีการผลัดใบ มีทรงต้นเป็นแบบปิรามิด มีการแตกกิ่งก้านสาขาแบบสมดุล มีกิ่งใหญ่ทำมุมกับลำต้น กิ่งแขนงแตกออกจากลำต้นที่เป็นแกนกลาง รอบลำต้น ใบเป็นใบเดี่ยว ค่อนข้างหนา สีเขียวเข้ม ดอกมังคุดจะเกิด

- 1) การแตกกิ่ง (Erect/Semi-erect/Horizontal/Irregular)
  - 2) ทรงพุ่ม (Pyramidal/Spherical/Oblong/Elliptical)
  - 3) รูปร่างใบ (Ovate/Obovate/Elliptic/Oblong/Lanceolate)
  - 4) ปลายใบ (Acute/Acuminate/Retuse/Obtuse)
  - 5) ขอบใบ (Entire/Undulate)
  - 6) รูปทรงผล (Round/Flattened/Ovoid/Oblong)
  - 7) รอยหยักที่ก้นผล (Thick/Thin)
  - 8) จำนวนต้นที่มีอาการเนื้อแก้ว ยางไหล
  - 9) ลักษณะอื่นๆ เช่น ลักษณะของสีใบ (ใบต่าง/ใบปกติ) เป็นต้น
2. สุ่มสำรวจและสัมภาษณ์เกษตรกร GAP ในจังหวัดจันทบุรี ตราด และระยอง
  3. คัดเลือกสวนมังคุดที่มีลักษณะแตกต่างกัน
  4. บันทึกข้อมูลคุณภาพผลผลิตมังคุดที่มีความหลากหลายทางพันธุกรรม
  5. เตรียมต้นตอ สำหรับการเสียบยอดพันธุ์
  6. ทำการเสียบยอดพันธุ์ และดูแลต้นกล้า นำต้นกล้าลงปลูกในแปลง
  7. รวบรวมวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผล และจัดทำรายงาน

เวลา

ตุลาคม 2554 ถึง กันยายน 2558

สถานที่

- แปลงเกษตรกรจังหวัดจันทบุรี ตราด และระยอง
- ศูนย์วิจัยพืชสวนจันทบุรี

8. ผลการทดลองและวิจารณ์

จากการสุ่มสัมภาษณ์เกษตรกร GAP ในภาคตะวันออกจำนวน 514 ราย แบ่งออกเป็นเกษตรกรจังหวัดจันทบุรี จำนวน 385 ราย ใน 7 อำเภอ ได้แก่ อำเภอขลุง 70 ราย, อำเภอคิชฌกูฏ 64 ราย, อำเภอท่าใหม่ 69 ราย, อำเภอโป่งน้ำร้อน 14 ราย, อำเภอมะขาม 68 ราย, อำเภอเมือง 66 ราย และอำเภอแหลมสิงห์ 34 ราย จังหวัดตราดสำรวจ จำนวน 127 ราย ใน 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเขาสมิง 84 ราย, อำเภอบ่อไร่ 18 ราย และอำเภอเมือง 25 ราย และอำเภอเมืองระยองจำนวน 2 ราย พบว่า ต้นมังคุดส่วนใหญ่มีลักษณะการแตกกิ่งแบบ Semi-erect ทรงพุ่มเป็นแบบ Pyramidal รูปร่างใบเป็นแบบ Oblong ปลายใบเป็นแบบ Acute ขอบใบแบบ Entire รูปทรงผลแบบ Flattened รอยหยักที่ก้นผลแบบ Thick แต่พบต้นมังคุดที่มีลักษณะแตกต่างจากปกติ จำนวน ดังต่อไปนี้

1. พญามังคุด (มังคุดที่แตกกิ่งแขนงฉัตรละ 3 กิ่ง) จำนวน 90 ต้น จากจังหวัดจันทบุรี 68 ต้น จากอำเภอขลุง, คิชฌกูฏ, มะขามและอำเภอเมือง จังหวัดตราดจำนวน 22 ต้นจากอำเภอเขาสมิง, บ่อไร่และอำเภอเมือง (ภาพที่ 1)

2. แตกกิ่งเป็นกระจุก ข้อสั้น ใบบิด จากสวนคุณบรรจง พูลชัย อำเภอขลุง 1 ต้น (ภาพที่ 2)
3. ใบมีรูปทรงยาวเรียว ผลมีขนาดเล็ก มีเมล็ด จำนวน 2 ต้น จากสวนคุณยิ้ม เขียวผ่อง อำเภอขลุง 1 ต้น และสวนคุณสมศักดิ์ พลอยพานิชย์เจริญ อำเภอโป่งน้ำร้อน 1 ต้น (ภาพที่ 3)
4. ใบมีรูปทรงยาวเรียว ปลายใบบิด ผลมีขนาดเล็ก ไม่มีเมล็ด จำนวน 4 ต้น จากสวนคุณเขียน พูลผล และป่าเต็ง อำเภอลำลูกเกด 2 ต้น สวนคุณโกศล โกษฐ์ปภา อำเภอมะขาม 1ต้น และจากสวนคุณมานพอำเภอโป่งน้ำร้อน 1 ต้น (ภาพที่ 4)
5. ใบกว้าง ผลมีขนาดเล็ก มีเมล็ด จำนวน 2 ต้น จากสวนคุณบันลือ สืบญาติ อำเภอลำลูกเกด 1 ต้น และสวนคุณปราณี สืบวงศ์ชัย อำเภอมะขาม 1 ต้น (ภาพที่ 5)
6. แผ่นใบเป็นคลื่น ผลมีขนาดเล็ก เมล็ดลีบ จำนวน 1 ต้น สวนคุณวันเพ็ญ สมนาค อำเภอท่าใหม่ 1 ต้น (ภาพที่ 6)
7. ขอบใบเป็นคลื่น ปลายใบแหลมเรียว ขนาดผลและเมล็ดเล็ก จำนวน 1 ต้นของสวนคุณสมศักดิ์ สาระเกศ อำเภอมะขาม (ภาพที่ 7)
8. ใบปกติ ผลมีขนาดเล็ก เมล็ดลีบ จำนวน 6 ต้น ของคุณวันเพ็ญ สมนาค อ.ท่าใหม่ จำนวน 3 ต้น คุณสภาพ คุ่มคง อ.ท่าใหม่ 1 ต้น และคุณวิไล ประเสริฐผล อ.แหลมสิงห์ 2 ต้น (ภาพที่ 8)
9. ใบต่างในลักษณะต่างๆ จำนวน 8 ต้น จากศูนย์วิจัยพืชสวนจันทบุรี อ.แหลมสิงห์ 3 ต้น คุณสำราญ รั้วคุณ อ.แหลมสิงห์ 2 ต้น คุณปรีชา นามธรรม อ.เมืองจันทบุรี 2 ต้น และคุณอภิชัย ทองเงิน 1 ต้น (ภาพที่ 9)

ภาพที่ 1 พญามังคุด

ภาพที่ 2 ต้นมังคุดที่มีแตกกิ่งเป็นกระจุก ข้อสั้น ใบบิด

ผลปกติ

ผลเล็ก

ภาพที่ 3 ใบมีรูพรongยาวเรียว ผลมีขนาดเล็ก

ภาพที่ 4 ใบมีรูพรongยาวเรียว ปลายใบบิด ผลมีขนาดเล็ก ไม่มีเมล็ด

ผลปกติ

ผลเล็ก

ภาพที่ 5 ใบกว้าง ผลมีขนาดเล็ก

ภาพที่ 6 แผ่นใบเป็นคลื่น ผลมีขนาดเล็ก เมล็ดลีบ

ใบปกติ

ขอบใบเป็นคลื่น

ภาพที่ 7 ขอบใบเป็นคลื่น ปลายใบแหลมเรียว ขนาดผลและเมล็ดเล็ก

ผลปกติ   ผลเล็ก

ภาพที่ 8 ผลมีขนาดเล็ก เมล็ดสีบจากต้นที่มีใบปกติ

ใบต่าง(เขียวอ่อน)

ใบต่าง(ขาว)

ใบต่าง(เหลือง)

ใบต่าง(เหลือง+ขอบทอง)

ภาพที่ 9 ใบต่างในลักษณะต่างๆ

9. สรุปผลการทดลองและข้อเสนอแนะ

จากการสุ่มสัมภาษณ์เกษตรกร GAP ในจังหวัดจันทบุรี ทรายาด ทรายอง จำนวน 514 ราย พบต้นมังคุดที่มีความหลากหลาย จำนวน 115 ต้น 9 ลักษณะคือ คือ 1. พญามังคุด (มังคุดที่แตกกิ่งแขนงฉัตรละ 3 กิ่ง) 2. แตกกิ่งเป็นกระจุก ข้อสั้น ใบปิด 3. ใบมีรูปทรงยาวเรียว ผลมีขนาดเล็ก มีเมล็ด 4. ใบมีรูปทรงยาวเรียว ปลายใบปิด ผลมีขนาดเล็ก ไม่มีเมล็ด 5. ใบกว้าง ผลมีขนาดเล็ก มีเมล็ด 6. แผ่นใบเป็นคลื่น ผลมีขนาดเล็ก เมล็ดลีบ 7. ขอบใบเป็นคลื่น ปลายใบแหลมเรียว ขนาดผลและเมล็ดเล็ก 8. ใบปกติ ผลมีขนาดเล็ก เมล็ดลีบ และใบต่างในลักษณะต่างๆ

10. การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

ได้ข้อมูลพื้นฐานสำหรับใช้ในการทำงานวิจัยด้านการปรับปรุงพันธุ์มังคุดต่อไป

11. เอกสารอ้างอิง

- ชมภู จันทิ, ศิริพร วรกุลดำรงชัย, อัจฉรา ศรีทองคำ และอัมพิกา ปุณนจิต. 2552. สำรองการเกิดอาการเนื้อแก้วและยางไหลของผลมังคุดและพัฒนาวิธีการแก้ปัญหา. เอกสารการประชุมวิชาการพืชสวนแห่งชาติครั้งที่ 8. วันที่ 6-9 พฤษภาคม 2552. ณ โรงแรม ดิเอ็มเพรส จ. เชียงใหม่. หน้า 102.
- ไพโรจน์ ผลประสิทธิ์. 2545. ผลไม้ไทยๆ. คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี 142 หน้า.
- สมศักดิ์ วรณศิริ. 2541. มังคุด. สำนักพิมพ์ฐานเกษตรกรรม. นนทบุรี. 63 หน้า.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2556. สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญและแนวโน้มปี 2556. สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 162 หน้า.
- เสวก พงษ์สำราญ. 2552. การสำรวจสายต้นพันธุ์มังคุดที่มีความแตกต่างของลักษณะทางสัณฐานวิทยาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย. ชุดโครงการไม้ผลและผลิตภัณฑ์จากไม้ผล สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 87 หน้า.
- อัมพิกา ปุณนจิต, เกரியงไกร จำเริญมา, พัชรี ลิ้มปิษฐิเยียร, สมทรง ปวีณการก, สุขวัฒน์ จันทพรปรณิก, สุชาติ วิจิตรานนท์, อุดร อุณหวุฒิ, นิลวรรณ ลีอังกูรเสถียร และเสริมสุข สลักเพ็ชร. 2547. เอกสารวิชาการมังคุด. สถาบันวิจัยพืชสวน กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. กรุงเทพมหานคร. 105 หน้า.
- IPGRI. 2003. Descriptors for Mangosteen *Garcinia mangostana*. International Plant Genetic Resources Institute. Rome, Italy. 56 p.
- Osman, M.B. and A.R. Milan. 2006. Mangosteen : *Garcinia mangostana* L., University of Southampton.